

RAPPORT

M-1506 | 2019

Handlingsplan mot villsvin 2020 - 2024

Handlingsplan mot villsvin 2020 - 2024

Utførende institusjon:

Miljødirektoratet og Mattilsynet

Kontaktperson i Miljødirektoratet:

Erik Lund

M-nummer:

M-1506 | 2019

År:

2019

Sidetall:

26

Utgiver:

Miljødirektoratet

Forfatter(e):

Miljødirektoratet og Mattilsynet

Tittel – norsk/engelsk:

Handlingsplan mot villsvin 2020 - 2024/
Action plan to reduce wild boar distribution in Norway 2020
- 2024

Forsidebilde:

Villsvin (*Sus scrofa*)
Foto: Jonas Kindberg

Grafisk produksjon:

Skipnes Kommunikasjon AS

Sammendrag:

Handlingsplanen mot villsvin er utarbeidet av Miljødirektoratet og Mattilsynet etter oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Målsettingen i planen er færrest mulig villsvin på et minst mulig område. De tiltak som foreslås i handlingsplanen forventes å bidra til at denne målsettingen nås.

De viktigste forutsetningene for en vellykket gjennomføring er å få oversikt over villsvinbestanden og utbredelsen, redusere denne gjennom godt grunneiersamarbeid, og å få på plass tiltak for tidlig oppdagelse av smitte og hindre eventuell smitte til tamsvinpopulasjonen.

Summary:

This action plan against wild boar is prepared by The Norwegian Environment Agency and the Norwegian Food Safety Authority on a mission from two ministries. The main target is to reduce the population and shrink the geographic distribution of wild boar in Norway to a minimum. A successful implementation is, among other subjects, depended on a solid surveillance system and a good cooperation between different landowners.

4 emneord:

Villsvin, overvåking, samarbeid, sykdommer

4 subject words:

Wild boar, surveillance, cooperation, diseases

Forord

Handlingsplanen mot villsvin er utarbeidet av Miljødirektoratet og Mattilsynet etter oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Arbeidet er gjennomført i samarbeid med følgende organisasjoner og etater: Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund, Norges jeger- og fiskerforbund, Norsvin, Veterinærinstituttet, Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold, Østfold Fylkeskommune og Fylkesmannen i Oslo og Viken.

De aktiviteter og tiltak som skisseres i planen tar utgangspunkt i en "normalsituasjon", det vil si en situasjon uten at det er påvist smittsomme sykdommer med villsvin som en viktig vert eller vektor for sykdommen. Dersom det skulle oppstå utbrudd i villsvinpopulasjonen av f.eks. afrikansk svinepest vil dette innebære en ekstraordinær situasjon med bruk av tiltak og virkemidler som Mattilsynet kan iverksette, og som ikke beskrives nærmere i denne planen.

Trondheim og Oslo, november 2019

Miljødirektoratet
Ivar Myklebust
avdelingsdirektør land- og friluftslivsavdelingen

Mattilsynet
Karen Johanne Baalsrud
direktør avdeling planter og dyr

Innhold

Forord	3
1. Innledning	5
2. Rammene for oppdraget - målsetting	5
3. Kunnskapsgrunnlaget	6
3.1. Utbredelse	6
3.2. Levesett og reproduksjon	6
3.3. Diett	7
3.4. Fellinginger	7
3.5. Dagens situasjon i Sverige	7
4. Status og tilstand uten tiltak (nullalternativet)	8
4.1. Forventet utvikling uten tiltak	8
4.2. Jakt og grunneiersamarbeid	9
4.3. Økologiske konsekvenser	9
4.4. Risiko for dyrehelse	10
4.5. Skader på jord- og skogbruk	11
4.6. Viltulykker	11
4.7. Andre konsekvenser	12
5. Tiltak og virkemidler for å nå planens målsetting	12
5.1. Forbedret kunnskapsgrunnlag	12
5.1.1. Bestandsovervåking	12
5.1.2. Helseovervåking	14
5.2. Bestandsreduksjon	16
5.2.1. Forby fôring	16
5.2.2. Effektiv jakt	16
5.2.3. Andre tiltak	19
5.3. Begrense smitte mellom villsvin og tamsvin	20
5.3.1. Sikring av avfallsdunker	20
5.3.2. Hindre kontakt og smitteoverføring mellom villsvin og tamsvin	20
5.4. Spredningshinder	20
5.5. Kommunikasjon/informasjon/kursing	20
5.6. Bilateralt samarbeid med Sverige	21
6. Anbefalte tiltak og virkemidler	21
7. Samfunnsøkonomiske konsekvenser av anbefalte tiltak og virkemidler	23
7.1. Nyttevirkninger	23
7.2. Kostnader og finansiering	23
8. Evaluering av tiltakene i handlingsplanen	24
9. Referanser	24

1. Innledning

I Norge defineres villsvin som en fremmed art, og vurderes av Artsdatabanken for å utgjøre en høy økologisk risiko. Bakgrunnen for dette er at villsvinet har et høyt invasjonspotensial. Arten har også flere negative effekter gjennom påvirkning på stedeegne arter og sjeldne naturtyper, og villsvin er vektor for overføring av parasitter og sykdomsfremkallende organismer til stedeegne arter. I Sverige har villsvin siden 1987 blitt betraktet som en naturlig forekommende art, og bestanden er i 2019 estimert til rundt 300 000 individer. Forslaget til nye målsettinger for villsvinforvaltningen i Sverige inneholder ingen maksimaltall for bestandens størrelse eller utbredelse. Det må derfor påregnes at det fortsatt vil være innvandring av villsvin til Norge. Miljødirektoratet og Mattilsynet ba i 2017 Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) om en vurdering av forventet populasjonsutvikling og fremtidig spredning i Norge, samt i hvilken grad det vil være mulig å påvirke denne utviklingen. I tillegg ble VKM anmodet om en vurdering av villsvinets mulige påvirkning på human- og dyrehelse. VKM har i sin rapport estimert antallet villsvin i Norge til å være mellom 400 og 1200 individer.

VKM la i juni 2018 frem rapporten: *“Wild Boar population growth and expansion – Implications for biodiversity, food safety and animal health in Norway”* (VKM Report 2018:14).

Komiteens viktigste konklusjon er at *“Dersom det ikke settes i verk drastiske tiltak i løpet av de kommende årene (avskytning, fôringsforbud osv.), vil villsvinpopulasjonen høyst sannsynlig vokse signifikant og spre seg til nye områder i Norge, spesielt langs kysten. Forventede fremtidige klimaforhold vil bli mer egnet for villsvin, men menneskelig aktivitet, som transportering og tilleggsfôring, er den faktoren som først og fremst vil ha betydning for utvikling av populasjonen.”*

I dag er afrikansk svinepest påvist i mange europeiske land, herunder i ni av EUs medlemsland, og Landbruks- og matministeren har tatt opp spørsmålet om en felles nordisk tilnærming med sine nordiske kollegaer. Dette vil bli nærmere fulgt opp på neste ministermøte i Danmark i 2020.

2. Rammene for oppdraget – målsetting

Klima- og miljødepartementet (KLD) har i tildelingsbrev for 2019 gitt Miljødirektoratet i oppdrag å;

“I samarbeid med Mattilsynet, utarbeide en handlingsplan mot villsvin i Norge. Som utgangspunkt for handlingsplanen skal det legges til grunn et hovedmål om minst mulig villsvin i Norge, spredt utover et minst mulig område. Direktoratene skal utarbeide planen i samråd med Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Skogeierforbund, NORSKOG, Norges Jeger- og Fiskerforbund.

Tilsvarende oppdrag er også gitt Miljødirektoratet og Mattilsynet fra Landbruks- og matdepartementet (LMD).

Bakgrunnen for oppdraget fra departementene er blant annet den alvorlige situasjonen i Europa med rask spredning av afrikansk svinepest til tamsvinbesetninger, der villsvin er en viktig vektor for spredningen. I et føre-var perspektiv er en reduksjon og kontroll av villsvinbestanden i Norge viktig.

Med utgangspunkt i bestillingen fra departementene er hovedmålsettingen med handlingsplanen å komme fram til tiltak som kan bidra til at målet om *“minst mulig villsvin i Norge, spredt utover et minst mulig område”* kan oppnås og vedlikeholdes over tid.

Dette oppdraget tolkes slik at antallet villsvin i Norge skal reduseres og deretter holdes på et så lavt nivå som mulig. Videre at den geografiske utbredelsen skal reduseres i forhold til den utbredelsen villsvin har pr i dag, for å unngå den antatte økningen i villsvinbestanden dersom tiltak ikke iverksettes.

I tillegg til hovedmålsettingen er det også en viktig målsetning å hindre eller begrense overføring av sykdom fra villsvin til tamsvin.

3. Kunnskapsgrunnlaget

3.1. Utbredelse

Villsvin (*Sus scrofa*) er et av de mest utbredte større pattedyr i verden, og finnes i de fleste områder i Europa, sørlige Asia, Nord-Afrika, og er også innført til Nord-Amerika og Australia. Arten er svært tilpasningsdyktig og er i fortsatt spredning over hele verden. Villsvin har stor reproduksjonskapasitet og finnes i de fleste habitattyper. En av årsakene til den store utbredelsen er at arten har blitt flyttet rundt med menneskelig hjelp. Dels som produksjonsdyr i farmer med påfølgende rømminger, og dels som rene utsetninger for jakt.

Gjennom de siste 30 år har bestanden av villsvin økt sterkt i hele Europa. Dette er det flere årsaker til. Et klima i endring mot mildere vintre og varmere vår, påvirker både produksjonen og overlevelsen av kullene. Tilsvarende påvirkes også mattilgangen hos villsvin som følge av klimaendringer, gjennom økende produksjon av tilgjengelig og preferert vegetabilsk føde i landbruket. Til tross for at de aller fleste europeiske land har en utbredt jakt på villsvin, så har dette ikke vært tilstrekkelig til å dempe bestandsveksten. Uten jakt ville imidlertid både bestandsvekst og skadepotensial vært

betydelig høyere. Generelt er det i tillegg en nedgang i antallet utøvende jegere.

De tidligste spor etter villsvin i Norge dateres til rundt 9500 år siden i Østfold, og omtrent på samme tid har vi også funn fra Rogaland. Det er sannsynlig at vi hadde faste bestander av villsvin fram til ca. år 1000 (Rosvold & Andersen 2008), mens de siste villsvin i Sverige trolig forsvant i det 17. århundre (Markström og Nyman 2002). I dag finnes villsvin regelmessig i områdene langs svenskegrensa fra Halden i sør til Åsnes i nord. Med utbredelse menes de områdene hvor villsvin har fast forekomst av reproduserende individer. Dette utelukker ikke at arten kan påtreffes også utenfor disse områdene, men at det da primært dreier seg om enkeltindivider eller mindre grupper av dyr.

3.2 Levesett og reproduksjon

Villsvin er sosiale dyr som typisk lever i grupper som ledes av et eldre hunndyr, en matriark. Disse gruppene består av flere generasjoner hunndyr og deres avkom. Hunndyra forblir i gruppen med sine mødre eller danner egne grupper like ved, mens hanndyra forlater disse gruppene når de er rundt ett år gamle. Hannene forblir solitære utenfor brunsttida, men kan også danne mindre grupper.

Foto: Viltkamera NINA

Villsvin yngler på våren etter en drektighetsperiode på rundt 115 (114-140) dager. Tidspunktet for yngling vil variere noe avhengig av tilgangen på egnet føde på ettervinteren. Ved tilstrekkelig tilgang på mat av god kvalitet kan ynglingen foregå til ulike tider av året, men dette er mindre sannsynlig på våre breddegrader (Malmsten 2017). Gjennomsnittlig kullstørrelse er 4-6 unger, men tilgangen på mat kan påvirke det reproduktive potensialet. Ulike studier viser at villsvin når reproduktiv alder ved 6-8 måneders alder, og kan få sitt første kull tidlig i andre leveår (Malmsten 2017, Frauendorf et.al 2016). På samme måte som hos andre klauvdyr så øker det reproduktive potensialet med økende vekt og alder på hunddyrene.

3.3 Diett

Villsvin er utpregete altetere (omnivore), og det aller meste av dietten består av plantemateriale, herunder også kulturvekster. Kadaver, fugler, mindre pattedyr og insekter inngår også i menyen, avhengig av tilgangen. Noe av maten finner villsvinet under bakken, og de graver/roter etter røtter, sopp, nøtter og mark, og i mange områder der villsvinet er etablert i øvrige deler av Europa, så utgjør utlagt fôr en viktig del av det totale næringsopptaket.

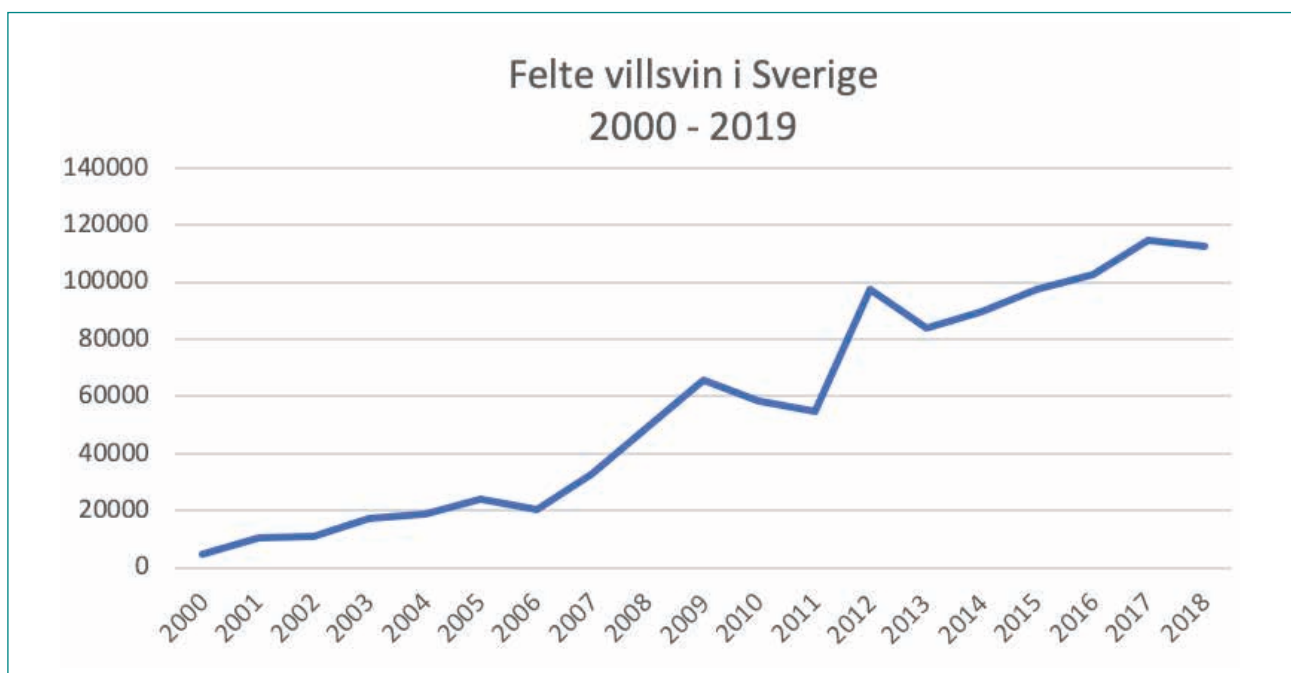
3.4 Fellinger

Jaktåret 2018/19 ble det registret rundt 310 felte villsvin i Østfold og Hedmark. Fellingstallene viser en økning gjennom de fem årene vi har hatt registreringer av felte dyr, fra 70 felte dyr i 2014/15, og da med rapporteringer kun fra Østfold. Vi forventer at det også felles villsvin i de østlige områdene i Akershus, men det foreligger ikke rapporteringer av felte villsvin fra det fylket.

3.5 Dagens situasjon i Sverige

Villsvinbestanden i Sverige stammer fra noen få individer som kom fra innhegninger på midten av 1970-tallet i Sør- og Midt-Sverige. Tidlig på 1980-tallet besluttet den svenske riksdagen at villsvin skulle betraktes som en fremmed art og skulle utryddes. Dette lot seg ikke gjennomføre og et nytt vedtak i Riksdagen i 1987 innebar at villsvin, under kontrollerte former, skulle betraktes som et naturlig innslag i svensk fauna. Etter dette har villsvinbestanden økt kraftig både i antall og utbredelse. På mange måter har dette vært en "villet" utvikling, gjennom utstrakt fôring og flytting av villsvin til nye områder.

Bestanden er i 2019 beregnet til ca. 300 000 individer, og de seinere år har avskytingen vært over 100 000 felte dyr årlig, med rundt 115 000 felte dyr i 2018.

Kilde: www.viltdata.se

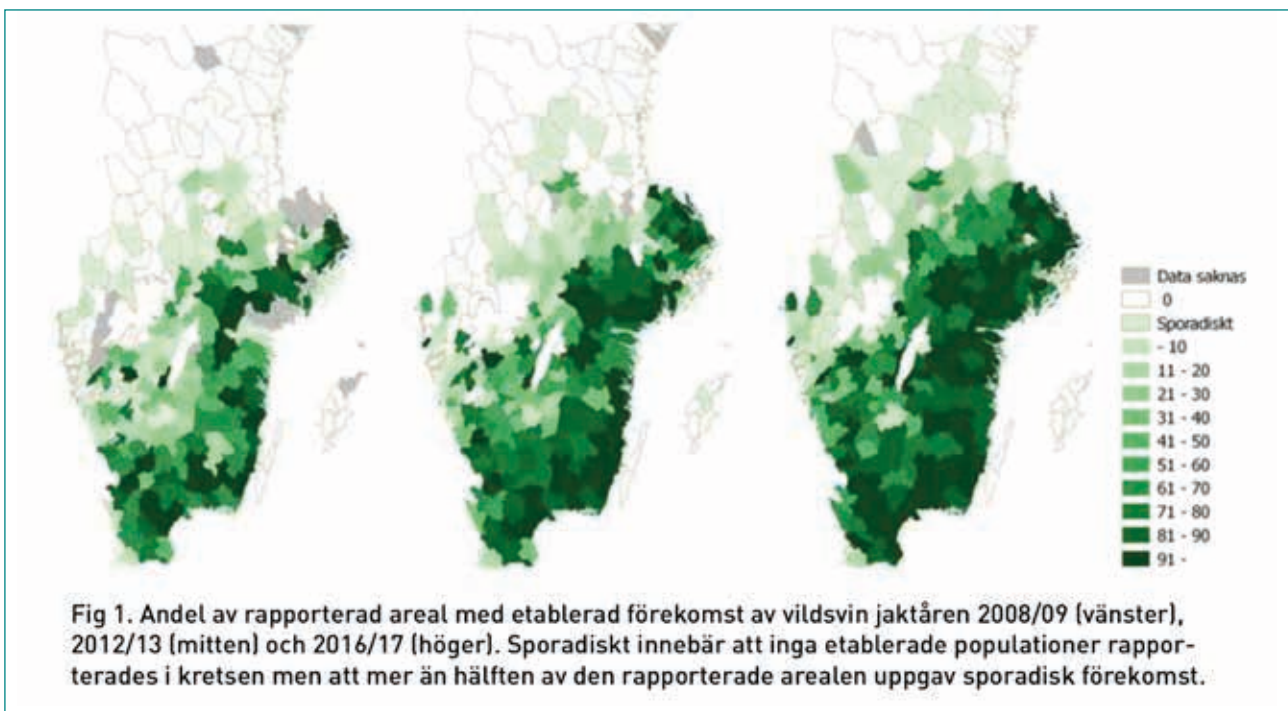
4. Status og tilstand uten tiltak (nullalternativet)

Norge er nå i en lignende situasjon som Sverige var på begynnelsen av 1980-tallet, med en populasjon av villsvin som stort sett er begrenset til noen få områder. Dagens utbredelse antas å være i det vesentligste avgrenset til kommuner langs riksgrensen fra Halden i sør til Åsnes i nord, men data for utbredelse er usikre. Det foreligger noen observasjoner og en innsendt trikinprøve fra områder vest for Glommavassdraget, som kan knyttes opp mot villlevende villsvin. Vi er ikke kjent med at det er observasjoner av villlevende villsvin på vestsiden av Oslofjorden. Vi kjenner til at det har vært rømminger fra oppdrett utenfor dette området, både på Agder og i Trøndelag, men disse rømmingene har ikke gitt opphav til noen villlevende bestand. Høsten 2019 er det registrert to villsvin i den sørøstlige delen av Trøndelag, i kommunene Tydal og Midtre Gauldal. Ett av disse ble felt, og lokale jegere jakter på det andre. Opprinnelsen til disse individene er ukjent.

4.1 Forventet utvikling uten tiltak

Det forventes at en fortsatt vekst i villsvinbestanden i Sverige vil føre til at det er de grensenære områdene i Norge som først og fremst vil få økte forekomster av villsvin grunnet innvandring. De seinere år har vi sett at utbredelsen øker nordover, som en direkte følge av økte forekomster på svensk side i de tilgrensende områder. I tillegg må vi påregne en økning i den bestanden som allerede befinner seg i Norge, og en gradvis spredning til nye områder. Artsdatabanken anslår at dagens bestandsstatus ligger et sted mellom 400 – 1200 individer (Pedersen m.fl 2018). Med en registrert avgang gjennom jakt på over 300 dyr er det overveiende sannsynlig at minimumsbestanden er høyere enn 400.

VKM-rapporten presenterer to scenarier for utvikling av villsvinbestanden i Norge; ett der man legger til grunn at villsvin får supplerende fôr og ett hvor dette ikke er tilfellet. Selv om det vil ha stor påvirkning, er fysisk flytting av dyr ikke lagt til grunn for utfallet ettersom vi ikke har god nok informasjon og data på dette området. I et scenario med føring antyder VKM en dobling av bestanden hvert tredje år på et geografisk område på 70 000 kvadratkilometer. Uten føring antar VKM at

Kilde: www.viltdata.se

utviklingen vil skje vesentlig saktere med en populasjon på rundt 40 000 dyr over de neste 50 år spredt på 70 000 kvadratkilometer, hvor spredningen konsentrerer seg rundt Sørøst-Norge.

Den sterke bestandsveksten og spredning av villsvin i Sverige er delvis et resultat av en menneskestyrt og villet handling, gjennom utstrakt flytting og føring av villsvin (Naturvårdsverket 2019). I Sverige utgjorde utlagt fôr over 90% av villsvinsstammens fôrinntak i månedene november, januar og februar på fire eiendommer (Karlson 2014). Føring av villsvin pågår også på norsk side, dog i et omfang som ikke er kjent. Vi har så langt ingen holdepunkter på at det har foregått fysisk flytting av villsvin til nye områder i Norge. Det mest sannsynlige scenariet er uansett at den norske bestanden vil øke i antall, og deretter spre seg gradvis, til nærliggende områder. Uten supplerende føring vil både vekstraten og den totale bestandsstørrelsen med stor sannsynlighet bli vesentlig lavere enn den har vært på svensk side. Handlingsplanen legger til grunn et scenarie uten føring. Planen viser i denne sammenheng til at den nye forskriften om utlegging av åte og føring av vilt innebærer et fôringsforbud på villsvin, og forskriften forventes tre i kraft 1.1.2020.

Beregningene om potensielle leveområder fra VKM-rapporten er gjort på bakgrunn av publiserte klimascenarier og på grunnlag av den raske bestandsveksten vi har hatt i vårt naboland.

Klimaprognoser for Norge fram til år 2100, tilsier at klimaet sannsynligvis vil endre landskapet og skape flere områder med biotoper som er gunstige for villsvin, og således legge til rette for økt spredning av villsvin. Denne effekten er imidlertid usikker og ligger langt fram i tid.

4.2 Jakt og grunneier-samarbeid

I Norge er det tillatt å jakte villsvin året rundt. Sugge med unger er fredet, men ungene er jaktbare hele året. Jakt på villsvin er attraktivt også blant norske jegere, men er lite tilgjengelig i Norge. Mange drar derfor til andre europeiske land, inkludert Sverige, for å jakte villsvin.

Villsvinjakt er utfordrende, og jegernes atferd og jaktrutiner kan begrense uttaket av individer dersom jaktutøvelsen ikke er godt tilrettelagt. Enkelte mener at deler av dagens regelverk kan være en begrensning for effektiv jakt på villsvin, ettersom det i liten grad tar hensyn til at villsvin er nattaktive dyr som i stor grad driver matsøk i tett vegetasjon og er i åpent terreng kun etter mørkets frambrudd. Bruk av kunstig lys og feller er ikke tillatt til jakt på villsvin i dag, og trekkes fram av flere som begrensende faktorer for å nå målet om færrest mulig villsvin på minst mulig geografisk område.

Eiendomsstrukturen i Norge i de områder der villsvin har etablert seg, preges av mange små eiendommer som både har litt jord og litt skog. I tillegg er det noen større skogseiendommer. Mangfoldet av grunneiere er stort, og det er motstridende meninger om hvordan villsvinbestanden bør forvaltes. I tillegg gjør de mange eiendomsgrensene det krevende å få til en koordinert og effektiv jakt, da villsvin kan bevege seg over store distanser på kort tid.

Dette viser at jakt på villsvin, slik den utøves og organiseres i dag, ikke vil være tilstrekkelig for å redusere bestanden, og forhindre spredning til nye områder i tråd med målsetningene i planen.

4.3 Økologiske konsekvenser

Villsvinets påvirkning på miljøet kan føre til en viss endring i sammensetning og romlig fordeling av karplanter. Ødeleggelsen av kulturpåvirket mark kan gjøre høsting (slått) og beite mindre gunstig, noe som kan føre til mindre åpent landskap og tap av biologisk mangfold. Samtidig kan også villsvin gjennom roting i jorda bidra til at det gis grobunn for en rekke plantearter. Dette kan bidra til å øke det biologiske mangfoldet, men samtidig også negativt påvirke endel andre arter/naturtyper. Artsdatabanken har satt villsvin på fremmed art lista og uttaler følgende;

“Villsvin (Sus scrofa) ble vurdert i 2012 til “svært høy risiko” (Gederaas mfl. 2012), mens vi denne gang vurderer arten til “høy risiko” (HI), med tendens til en kategori høyere “svært høy risiko”. Vi har samme høye score (4) i denne vurderingen som i 2012 når det gjelder invasjonspotensial. Villsvinet har også flere negative effekter gjennom påvirkning på stedege

arter, sjeldne naturtyper og vektor for overføring av parasitter og patogener til stedegne arter. Ved denne vurderingen har vi redusert den økologiske effekten fra score 3 (i 2012) til score 2. Vi har denne gangen ikke vurdert potensiell overføring av f.eks. trikiner fra villsvin til mennesker, ei heller overføring av African Swine Fever og/eller andre patogener fra villsvin til tamgrisbesetninger. Ei heller er det vurdert potensielle skader påført jordbruksområder. I sum fører disse forholdene ved denne vurderingen til en totalvurdering på "høy risiko".

I den svenske handlingsplanen for villsvin (Naturvårdsverket 2019) er villsvinets direkte og indirekte bidrag til økosystemtjenester trukket fram, under henvisning til TEEB (The Economics of Ecosystem and Biodiversity). Her trekkes både de positive og negative effektene av villsvin fram. De ulike effektene er nærmere beskrevet i en studentoppgave fra Mittuniversitetet i Sverige (Stigblom 2017), som refereres i den svenske handlingsplanen.

4.4 Risiko for dyrehelse

Forekomst av villsvin øker faren for utbrudd av alvorlige smittsomme dyresykdommer vi ikke har i Norge i dag. Villsvin har kapasitet til å danne tette bestander, hvilket vil øke risikoen for spredning både innad i bestanden og fra villsvin til andre arter. Med forventet bestandsutvikling vil vi stå ovenfor et større smitteomfang og en større risiko for smitte av alvorlige sykdommer til tamsvinbestanden og til mennesker. Sykdomsutbrudd hos dyr kan føre til alvorlige økonomiske konsekvenser for den enkelte bonde og utgifter for samfunnet. De siste årene har det vært mest fokus på afrikansk svinepest, som etableres i villsvinbestander i tillegg til å spres raskt i Europa. Spredningen og opprettholdelsen av smitte er sterkt knyttet til villsvinbestandene. Afrikansk svinepest kan introduseres til norske villsvin ved at de spiser smittebærende matavfall fra turister, langtransportsjåførere og andre, eller ved kontakt med smittet villsvin fra våre naboland. En økt bestand av villsvin vil videre øke risikoen for opptak og spredning av smitte fra matavfall på rasteplasser, campingplasser o.l. da de store innfartsårene for biltrafikk går gjennom områdene med tettest populasjon av villsvin. Smitte kan også introduseres med andre smitteførende gjenstander og utstyr som har vært brukt i land med

etablert smitte, f.eks. jaktstøvler og annet utstyr brukt av jegere på jakt i andre land.

European Food Safety Authority (EFSA) påpeker at bestandsreducerende tiltak må komme i forkant av en introduksjon av afrikansk svinepest-virus, og at dette er det viktigste forebyggende tiltaket.

Tiltak for å redusere smittefaren fra villsvin til svinehold bør innføres i områder med villsvin allerede i dag. Dette vil føre til økte kostnader og merarbeid for svinebøndene.

I tillegg kan villsvin være bærere av mange sykdommer som har liten utbredelse i Norge i dag. En nyere undersøkelse av flere svenske populasjoner av villsvin for *Salmonella* spp, *Yersinia enterocolitica* og *Yersinia pseudotuberculosis*, viste at 60 % av de undersøkte dyrene var positive for minst et av disse agensene, som alle kan smitte til mennesker (zoonoser). Siden den norske villsvinpopulasjonen stammer fra Sverige, er det grunn til å tro at situasjonen er tilsvarende her. I forbindelse med sykdomsovervåkingen er det påvist *Salmonella typhimurium* på prøver fra villsvin i Norge. Kjøttet til villsvin kan også inneholde trikiner, som er en viktig zoonose. Faren for forekomst av trikiner i villsvinkjøtt er, i henhold til svenske data, svært liten, men alle slakt bør likevel underlegges kontrollrutiner før konsum. Mattilsynet og Veterinærinstituttet samarbeider i 2019 om et overvåknings- og kartleggingsprogram for spesifikke virussykdommer, *Salmonella* spp, antibiotikaresistente bakterier og parasitten *Alaria alata* på villsvin. Prøver fra felte villsvin undersøkes også for trikiner uten kostnad for rekvirenten så lenge det samtidig sendes komplett prøvesett for helseovervåking. De innsendte prøvene vil bidra til en god overvåking av helsetilstanden i villsvinbestanden, dersom det mottas et representativt antall prøver.

Rapporten fra VKM (VKM 2018) «Wild boar population growth and expansion – implications for biodiversity, food safety, and animal health in Norway» gir en mer utfyllende oversikt over mulige farer en norsk villsvinbestand medfører for dyrehelse og folkehelse.

4.5 Skader på jord- og skogbruk

Villsvinets søken etter mat skjer både i skog og på kultivert mark med ulike kulturvekster. Dette gir skade på markvegetasjonen både i skog og på dyrka mark, med påfølgende økonomisk tap som følge av avlingsskade.

I Sverige er de årlige kostnader for landbruket estimert til over 1 milliard svenske kroner (Naturvårdsverket 2019), og regionalt kan skadene være svært store (Naturvårdsverket 2019). I Norge vet vi ikke hvor stor kostnaden for landbruket vil bli, da det vil avhenge av bestandens utvikling i antall og geografisk spredning Norges Bondelag (F. Ødegård pers med) opplyser at bønder i Østfold (Aremark) har fått skader på slåmaskin ved innhøsting av gras og at de må fornye enga oftere enn før villsvin etablerte seg i området. Det foreligger imidlertid ikke kostnadsoverslag på disse skadene.

I Sverige er det gjort vurderinger rundt den antatte verdiskapningen villsvinbestanden utgjør. Tallene forbundet med kostnader per dekar for villsvinskader i Södermanlands län i 2010, som det svenske Jordbruksverket fant i sin rapport fra 2010 (Jordbruksverket 2010), ble i 2018 brukt som grunnlag for å beregne forskjellen mellom skadekostnadene villsvin fører med seg og verdien av villsvinkjøtt gjennom jakt. I skadekostnader har de

inkludert skader på dyrket mark og trafikkskader til den verdien forsikringsselskap har beregnet dem. De kom fram til minus 5000 svenske kroner per felte villsvin. (Agri Analyse 2018).

Selv om villsvin er en attraktiv art i jaktsammenheng, representerer den en ubetydelig mengde viltkjøtt. Kjøttet kan imidlertid bli tilgjengelig for forbrukerne dersom kjøttet framstilles for kontroll på et godkjent kontrollsted. Det er ikke gjennomført noen vurdering av norske forbrukeres interesse for å spise/kjøre villsvinkjøtt. I Sverige er det et problem å få avsetning på villsvinkjøttet som kommer fra jakt. Etterspørselen etter villsvinkjøtt i Sverige ligger langt under tilbudet, og av de nær 100 000 villsvinene som ble skutt i 2017, ble bare om lag 16 000 slaktet på vilthåndteringsanlegg. Selv disse små volumene var det vanskelig å bli kvitt (ATL, 2018).

4.6 Viltulykker

Hvert år blir en rekke viltarter påkjørt og drept eller skadet av motorkjøretøy eller tog i Norge. I jaktåret 2018/19 ble mer enn 8 000 hjortevilt registrert drept i trafikken i Norge, hvorav de aller fleste var rådyr. Bare et fåtall villsvin er registrert påkjørt. Det har vært en økende forekomst av villsvin i Europa, som også har gitt en tilsvarende økning i viltulykker på veg. I Sverige har antall trafikulykker med villsvin seksdoblet seg fra 2003 til 2012. I 2018 var antallet registrerte ulykker med villsvin i Sverige nær 7000, mens tilsvarende

Kilde: www.viltdata.se

antall for elg var underkant av 6000. Det nasjonale viltulykkesrådet i Sverige har registrert mer enn 40 000 viltulykker så langt i 2019, hvorav ca. 10 % er ulykker med villsvin.

Oppdaterte tall fra Norge er ikke tilgjengelige, men opplysninger fra Østfold indikerer at antallet kollisjoner mellom bil og villsvin er økende. Det er naturlig å anta at antall ulykker vil øke med en økt villsvinpopulasjon i tråd med erfaringer fra Sverige, og dermed økte kostnader knyttet til dette (www.viltdata.se). Viltulykker med villsvin vil være en viktig populasjonsparameter.

4.7 Andre konsekvenser

Villsvin er vanligvis sky og unngår helst kontakt med mennesker. Skadeskutte dyr kan likevel angripe mennesker. Villsvin kan også føre til skader på hunder. I Sverige rapporteres det om en sterk økning i antall hunder som skades eller drepes av villsvin (www.agria.se, Folksam 2018)

Ved et eventuelt utbrudd av afrikansk svinepest vil den offentlige bekjempelsen, økt overvåking og andre tiltak medføre store kostnader for samfunnet. I tillegg vil svinebønder få ekstra utgifter og inntektstap og eksporten av svineprodukter vil reduseres eller opphøre.

Tilsvarende gjelder også ved introduksjon av andre smittsomme sykdommer som vi ikke har i Norge i dag, blant annet munn- og klauvsjuka, klassisk svinepest og pseudorabies (Aujeszky disease).

Både de økonomiske konsekvensene og omfanget av tiltak som berører svinenæringen og samfunnet ellers vil øke med antall villsvin og utbredelsen av disse.

Ved utbrudd i villsvinpopulasjonen, vil dette føre til at det i det smittede området vil bli pålagt restriksjoner på flytting av mottakelige dyr. Det vil også bli innført sterke begrensninger på ferdsel i naturen for en lengre periode for å redusere faren for videre smittespredning. Jakt på alle arter, skogbruksvirksomhet, bær- og soppstaking, turgåing o.l. vil bli forbudt. Kun ferdsel som er knyttet til bekjempelsen av sykdommen vil kunne gjennomføres i området med tillatelse av Mattilsynet (Mattilsynet 2019: Faglig beredskapsplan Afrikansk svinepest).

I Latvia anslås de direkte kostnadene til bekjempelse til 3 – 7 millioner Euro pr. år (Olsevskis 2018). Tilsvarende vil en eventuell introduksjon av andre smittsomme sykdommer som vi ikke har i Norge i dag, som munn- og klauvsjuka, klassisk svinepest og pseudorabies (Aujeszky disease), også utløse kostnader for offentlig bekjempelse, overvåking og andre tiltak.

5. Tiltak og virkemidler for å nå planens målsetting

I dette kapittelet beskrives de tiltak som anses som aktuelle for å nå planens målsettinger. Det er lite sannsynlig at ett enkelt tiltak alene vil være tilstrekkelig til å få utviklingen i tråd med målet, men en kombinasjon av flere tiltak vil med større sannsynlighet gi ønsket effekt.

5.1 Forbedret kunnskapsgrunnlag

En god overvåking av både bestand og helse er viktig for å ha oversikt over forekomst av villsvin og helsetilstanden i bestanden. Dagens kunnskapsgrunnlag om villsvin i Norge er noe mangelfull, noe som må tilskrives den korte tiden vi har hatt arten i landet og begrenset forekomst/antall. Overvåking må pågå over lang tid, trolig på permanent basis. Innsatsen, knyttet til informasjon og motivering for deltagelse, kan trolig reduseres noe når det i løpet av de første par år er etablert gode systemer.

Et godt kunnskapsgrunnlag er en forutsetning for å kunne iverksette riktige tiltak til riktig tid, og for å vurdere om tiltakene som iverksettes har ønsket effekt.

5.1.1 Bestandsovervåking

Villsvin er en art hvor det i dag ikke finnes gode metoder for å estimere bestandsstørrelse, og hvor mer indekserte måter å måle forekomst på kan gi bedre oversikt over bestandssituasjonen. Dette kan være

Foto: Viltkamera NINA

andel skader på dyrket mark innenfor aktuelle områder, eller antall viltulykker på utvalgte vegstrekninger. Bruk av viltkamera og forekomst av villsvin på bilder vil også gi indikasjoner på bestandstrender, men hovedsakelig bidra til å gi informasjon om geografisk utbredelse og ikke størrelse på populasjonen. Et omfattende overvåkingsprogram kan bidra til å identifisere spredningsområder, spesielt om villsvin registreres i «nye» områder.

Det er i 2019 igangsatt et prosjekt, finansiert over jordbruksavtalen, som skal anbefale en framtidig overvåkingsmetodikk for villsvin i Norge. En videreføring av dette vil medføre behov for en mer permanent finansiering over faste budsjettposter i Statsbudsjettet.

I Danmark er det laget en hjemmeside og en Smartphone-app for innrapportering av observasjoner av levende villsvin og felte villsvin. Appen er beregnet

på alle som ser villsvin, ikke bare grunneiere og jegere. Appen gir oversikter som er tilgjengelig for publikum på en nettside. Utvikling av den danske *VildsvineAppen* kostet 730 000 DKK i 2018. I tillegg kommer driftsutgifter. Det har ikke vært mulig å få et anslag på hva en slik utvikling og drift vil koste i Norge, men vi vil anslå tilnærmet samme kostnad som i Danmark. Mattilsynet mener at en tilsvarende app vil være hensiktsmessig, også i Norge. Den vil være lett tilgjengelig fra felt, den vil være moderne og enkel i bruk, bl.a. ved å kunne geotagge funnstedet og laste opp bilder direkte på funnstedet fra smarttelefonen, og den vil være lettere å gjøre kjent blant publikum enn et nettsted som Artsobservasjoner. Den vil også kunne brukes til å formidle informasjon til brukerne. Appen kan eventuelt driftes av Mattilsynet, og resultatene kan gjøres tilgjengelig på Mattilsynets nettsider.

Artsobservasjoner er et nettsted drevet av Artsdatabanken som er tilgjengelig for alle som ønsker

å legge inn observasjoner av ulike arter. Nettstedet har driftsfinansiering og fungerer langt på vei tilsvarende som en enkelt app, men har i tillegg en rekke andre funksjoner. Miljødirektoratet mener Artsobservasjoner bør være det grunnleggende systemet for å registrere observasjoner av arter, også villsvin. Eventuelle behov for tilpasninger i dette systemet for å ivareta særlig behov knyttet til villsvin, kan diskuteres med Artsdatabanken.

5.1.2 Helseovervåking

Systematisk innhenting av helsedata gjennomføres på utvalgte viltarter i dag, og innhenting av materiale kommer i hovedsak fra jegere som bistår med materiale fra felte dyr. Dette vil også kunne være en viktig informasjonskilde om helsetilstanden for villsvin. En systematisk innsamling av materiale fra felte villsvin kan gi verdifull oversikt over forekomst av sykdommer og parasitter hos arten. Etablering av gode rutiner for trikinprøvetaking må gjennomføres, og fortrinnsvis til en så lav kostnad som mulig for jeger. Dette kan gi størst mulig prøveomfang og best sikkerhet for tidlig å avdekke sykdomstilstander hos arten med sikte på rask iverksettelse av tiltak, samt unngå sykdomsspredning til dyr og mennesker. Veterinærinstituttet mener at gratis trikinundersøkelse er et viktig insentiv for å sikre innsending av annet prøvemateriale som kan analyseres for å få en bedre oversikt over forekomsten av ulike smittestoffer med dyrehelsemessig eller zoonotisk relevans. For at dette skal gi tilstrekkelig motivasjon hos jegere, betinger det at resultatene fra trikinundersøkelser foreligger før slakt parteres og fryses.

5.1.2.1 Øke motivasjon for å melde fra om funn av døde villsvin

Ved utbrudd av alvorlige smittsomme dyresykdommer i viltbestanden, er det av avgjørende betydning for bekjempelsen at utbruddet oppdages tidlig, før sykdommen er spredt til flere dyr og over større områder. Overvåkingen for afrikansk svinepest (ASP) er basert på passiv overvåking. Vi vil sjelden eller aldri finne sykdommen hos dyr som er felt under ordinær jakt, og selv i områder med etablert smitte av ASP over lengre tid, påvises sykdommen i svært liten grad fra villsvin felt under jakt. Det vil si at vi er avhengig av at noen melder fra til Mattilsynet om funn av syke eller døde dyr. I matloven § 6 annet ledd er det allerede en plikt for personer om å varsle når det er grunn til mistanke om smittsom dyresykdom som kan

gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser. Funn av døde villsvin skal alltid gi mistanke om afrikansk svinepest, som er en A-sykdom med alvorlige samfunnsmessige konsekvenser. De siste årene har det ikke kommet noen meldinger om døde, skadde eller syke villsvin, utenom påkjørte dyr. Det vil derfor være av stor betydning hvis vi kan øke motivasjonen til de som ferdes i skog og mark, både jegere, bær- og sopplukkere, turgåere og andre, til å melde fra om slike funn. Økt informasjon kan være et mulig tiltak, men en økonomisk godtgjørelse på 2 000 kr pr. tilfelle vil kunne gi en sterk økning i motivasjonen for å melde fra til Mattilsynet om funn av syke eller døde villsvin.

Dersom antall meldinger om døde eller syke dyr øker fra 0 de siste årene til f.eks. 10–15 pr. år, vil dette gi en langt bedre passiv overvåking for alvorlige smittsomme sykdommer i villsvinpopulasjonen uten store kostnader. Melder vil måtte påvise stedet hvor dyret er funnet, og deretter vil Mattilsynet organisere prøveuttak, sikring av stedet og eventuell fjerne kadaveret. Ved en godtgjørelse på 2 000 kroner pr. dyr vil dette, med et optimistisk anslag på 15 dyr, utgjøre 30 000 kroner pr. år.

Tilsvarende tiltak har vist seg å være svært vellykket i andre europeiske land. EFSA (2018) påpeker at innføring av en godtgjørelse for å melde fra om syke og døde dyr har vært essensielt for å øke den passive overvåkingen i risikoområder.

I Finland betaler Livsmedelsverket en belønning på 100 Euro for melding om døde villsvin eller villsvin som viser sykdomssymptomer. Godtgjørelse har også blitt utbetalt i Baltikum og andre europeiske land.

5.1.2.2 Incentiv til økt felling av villsvin og innlevering av prøver

Økonomisk vederlag for felling av villsvin og/eller vederlag for innlevering av prøvesett eller trikinprøver er foreslått som et virkemiddel som bør vurderes både for å oppfordre til økt avskyting og for å bedre rapporteringen av felte villsvin. Dette vil kunne gi incentiv til økt jakt på villsvin og bedre informasjon om størrelse og utbredelse av bestanden.

I Finland utbetales et vederlag på 40 Euro når prøver sendes inn for et villsvin, eventuelt kan jegeren få gratis trikinundersøkelse. For villsvinpurker betales

en ekstra belønning på 60 Euro når livmoren inngår i prøveinnsendingen.

Som et eksempel på størrelsesorden på slik godtgjørelse i et baltisk land vises det til Estland der jaktlag mottar kompensasjon for følgende tre aktiviteter:

- Kassasjonshåndtering: 70 euro per nedgravd kadaver og 42 euro per kadaver ført til en spesialcontainer for slikt avfall
- Selektiv jakt på hunndyr: 120 euro pr. jaktet hunndyr (organprøve leveres raskt inn til det lokale Mattilsynet som bevis).
- Blodprøve fra skutte dyr på jakt: 12 euro per prøvetatt villsvin.

Godtgjørelse kan også benyttes for å motivere for å innrette jaktuttaket mot de dyrene som er av størst betydning for bestandsøkningen, ved at vederlaget differensieres og er størst for hunndyr i reprodutiv alder.

En eventuell innføring av slike virkemidler må vurderes nøye opp mot mulige ulemper. En mulig utfordring med utbetaling av godtgjørelse er at det kan gi incitament for å holde en villsvinbestand i et område, i strid med handlingsplanen, av rene økonomiske motiv. Erfaringer fra andre europeiske land med mer salg av jakt gir ikke grunnlag for å tro at dette skal bli et problem i Norge. Vi kan ikke utelukke at noen vil forsøke svindel ved urettmessig å be om godtgjørelse for villsvin skutt i Sverige, men dokumentasjonen må kontrolleres i hvert enkelt tilfelle.

Mattilsynet mener at innføring av vederlag bør forsøkes i Norge for å kunne vurdere om vi får den samme positive effekten som er sett i andre land. Med den anslåtte populasjonen i Norge vil en slik kostnad være en beskjeden sum sammenlignet med kostnaden et utbrudd av smittsom dyresykdom vil ha. Et moderat vederlag, krav om geotagging av fellingsstedet (f.eks. via Artsobservasjoner eller en ny VillsvinApp), samt innsending av prøvesett eller trikinprøver kan bidra til å redusere risikoen for at det kreves godtgjørelse for dyr skutt i utlandet.

Mattilsynet foreslår derfor at det innføres et vederlag på 500 kroner ved innsending av prøvesett fra felte villsvin, i tillegg til at undersøkelse for trikiner gjøres

gratis. Hele høyre side av underkjeven skal sendes inn sammen med prøvesettet for å få utbetaling. Trofetenner kan fjernes før øvrige tenner og kjeve sendes inn. Ved felling av suger i reprodutiv alder gis det i tillegg en godtgjørelse på 1 500 kroner når også livmoren sendes inn. Opplysninger om fellingssted skal være oppgitt med geo-referanse og følge alle innsendinger.

Gode rutiner for prøvetaking av villsvinslakt vil også kunne bidra til at omsetning av kjøtt kan skje på en trygg og praktisk måte med god mattrygghet, samt at det kan stimulere til økt motivasjon til uttak som sendes via viltbehandlingsanlegg. Ukontrollert villsvinkjøtt kan ikke omsettes, heller ikke privat, men kun benyttes i egen husholdning.

Det vil også bli økte kostnader i Helseovervåkingsprogrammet for villsvin hvis helt prøvesett sendes inn for flere dyr enn i dag. Pris pr. prøvesett i Helseovervåkingen for villsvin for 2020 er ennå ikke fastlagt, men anslås til ca. 2 400 kroner. Den pågående helseovervåkingen som skjer i regi av Mattilsynet og Veterinærinstituttet må derfor sikres en stabil og forutsigbar økonomi.

Foto: Erik Lund

Det er ifølge SSB felt mellom 250 – 310 villsvin pr. år de siste år. Vi antar at antallet fellinger vil øke, og tar utgangspunkt i at det årlig kan felles så mange som 600 dyr. Det er ønskelig at opp mot halvparten bør være sugger i reproduttiv alder. Utgifter til vederlag vil da være 750 000 kroner første året. I tillegg kommer kostnader til trikinprøver, ca. 100 000 kroner, avhengig av hvem som undersøker disse. Disse kostnadene vil reduseres når bestanden blir mindre.

I viltlovens § 51 kan skuddpremie bare fastsettes for arter som har jakttid og som gjør skade. Fastsettelse av skuddpremier trenger godkjenning av fylkeskommunen eller den fylkeskommunen i samråd med direktoratet gir fullmakt. Vi anser det som et mer aktuelt tiltak å gi et vederlag som kompensasjon for prøvetaking utført på vegne av Mattilsynet, så fremt midler til dette gjøres tilgjengelig.

5.2 Bestandsreduksjon

Villsvin regnes i Norge som en fremmed art som utgjør en høy økologisk risiko. Dette medfører ikke at villsvin ikke har krav på den samme beskyttelsen som andre dyrearter når det gjelder dyrevelferd når det iverksettes tiltak for å redusere bestanden. Dyrevelferdsmessige konsekvenser av slike tiltak må derfor også ivaretas. Særlig vil dette gjelde for tiltak for å effektivisere jakten.

5.2.1 Forby fôring

Manglende tilgang på fôr anses som en viktig begrensende faktor for overlevelse og spredning av villsvin. Det er viktig å skille mellom ulike former for å legge ut mat til vilt. Fôring er i utgangspunktet utlegging av større mengder mat med sikte på å øke overlevelse og sikre god reproduksjon av en viltart. Åting er utlegging av mindre mengder fôr for å lokke til seg en viltart med sikte på å oppnå en mer effektiv, sikker og god avskyting, og er derfor mer å regne som et tiltak for å øke jakteffektiviteten.

Et forslag om forbud mot fôring av villsvin forventes vedtatt med det første (ny åteforskrift), og er helt vesentlig for planens målsetning. Bruk av åte i forbindelse med felling vil derimot fortsatt være lovlig.

5.2.2 Effektiv jakt

En gjennomgang av populasjonstrender for villsvin i Europa viser at villsvinpopulasjonene er økende de fleste steder i Europa (Tack 2018). Dette på tross av den aktive jakten i mange land. Dette indikerer at ordinær jakt alene ikke er en effektiv måte å begrense populasjonsøkningen.

For å oppnå en effektiv jakt er det avgjørende at det etableres grunneiersamarbeid over arealer som er store nok til at det er mulig å utøve kontroll over og redusere eller fjerne lokale villsvinbestander, samt forhindre spredning. Virkemidlene som skal bidra til å øke jaktuttaket vil ha begrenset effekt om dette premisset ikke oppnås, og vil gjøre det vanskelig å få til koordinerte og effektive jaktuttak. Videre er det viktig med god dialog med jegere og andre interessenter, gjennom kursing, fagsamlinger og liknende.

Erfaringer fra andre land, inklusive Sverige, tilsier at dette er en viktig premisse for å oppnå målsettingen. Dette gir de beste forutsetninger for å oppnå en samlet innsats mot et felles mål. Erfaringer fra organisasjonene har vist at det er krevende å få til slike samarbeidsformer over større arealer. I 2018 ble tildelt tilskudd til prosjektet "Villsvin på grensen" gjennomført av organisasjonen Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold, der målsettingen var et forprosjekt i arbeidet med å etablere hensiktsmessige og velfungerende løsninger for organisering og håndtering av villsvin. I 2019 er dette arbeidet ført videre i et mer omfattende prosjekt i regi av Norges Bondelag, Glommen Mjøsen Skog SA, NORSKOG og Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold, som skal gå over to år. Prosjektet har blant annet som mål å bidra til ny kunnskap om hvordan grunneierne bør organisere seg for å få til en god reduksjon av villsvin i tråd med målsetningene i handlingsplanen.

Prosjektet om bedret grunneiersamarbeid om forvaltning av villsvin er i dag finansiert over midler fra Jordbruksavtalen, bevilget for 2019 og 2020. En etablering og videreføring av tiltak som prosjektet vil kunne ut i må påregnes å ha økonomiske konsekvenser på en langsiktig basis. Det er foreløpig ikke mulig å kvantifisere slike kostnader.

Nedenfor beskrives andre mulige tiltak for å øke effektiviteten av jakt.

5.2.2.1 Bruk av lokale jegere

Den mest kostnadseffektive måten å begrense eller redusere en viltbestand på er gjennom bruk av lokale jegere. I Norge var det i jaktåret 2018/19 ca. 140 000 jegere som rapporterte å ha jaktet, og disse er fordelt rundt i hele landet. De lokale jegerne kjenner sine lokale jaktmarker svært godt. Jegerne kan motiveres og oppfordres til å øke antall dyr som felles og målrette sin innsats mot de rette dyrene. Aktuelle tiltak som kan bidra til å øke jakteffektiviteten ytterligere er bruk av kunstig lys, bruk av feller, mv.

5.2.2.2 Bruk av feller

I Sverige er det utprøvd og godkjent bruk av feller til fangst av villsvin, både mindre feller beregnet på villsvin inntil ett års alder og større feller beregnet på fangst av flere dyr. Slike feller er så langt ikke tillatt benyttet i Norge, og effektivitet av disse kontra andre jaktmetoder er ikke vurdert i Norge, men det finnes mye erfaring fra utlandet som dokumenterer god effekt for reduksjon av bestander (Alexandrov et.al 2011, Massei et.al 2011, West et.al 2009). Mattilsynet mener derfor at bruk av tilsvarende feller bør tillates også i Norge.

Skyting av suger med unger er i utgangspunktet ikke tillatt, men det bør vurderes om fellefangst av disse kan være et dyrevelferdsmessig akseptabelt alternativ, og vurderinger gjort i Sverige vil kunne være gyldige også for Norge.

5.2.2.3 Avskytingsstrategier

Hvilke dyr som felles i en bestand vil ha betydning for om bestandene øker eller avtar, tilsvarende om jaktform og avskytingsprofil bidrar til å fremme

Foto: Erik Lund

spredningen av dyrene. På samme måte kan valg av jaktområder påvirke graden av skader på jordbruksvekster.

På generelt grunnlag er det slik at et høyt uttak av produktive hunndyr vil gi en bestandsreduksjon. Dette vil også være ensbetydende med et tilsvarende høyt uttak av yngre dyr for å unngå at mordyr felles fra unger. Dette er den strategien som er anbefalt av EFSA, men omfanget av uttaket er avgjørende for resultatet på bestandsstørrelsen.

En vurdering gjennomført for European Landowners' Organization (Tuck 2018) konkluderer med at 60% av avkom i den europeiske villsvinbestanden er født av dyr som er to år eller yngre og mer enn 30% fra dyr under ett år. Dette i kontrast til tidligere oppfatning av at det kun er noen matriarker i en populasjon som reproducerer.

5.2.2.4 Åting

Det er ønskelig med et forbud mot føring av villsvin. I viltloven § 26 nr. 8 er det hjemmel for å gi forskrift om adgangen til å legge ut åte i forbindelse med jakt, fangst og felling av vilt eller for andre særlige formål, herunder om utlegging av åte for å lokke til seg vilt når dette kan skade viltet eller naturmiljøet.

Miljødirektoratet har sendt på høring et forslag om regulering av adgangen til å benytte åte eller fôr til vilt, og forslaget som er sendt på høring innebærer blant annet et forbud mot føring av villsvin, jf. § 6 nedenfor

§ 4 Definisjoner

I denne forskriften menes med

- a) åte: animalsk eller vegetabilsk materiale som legges ut med formål å trekke vilt til åteplassen for jakt, fangst, merking, felling, overvåking, fotografering eller lignende;
- b) føring: når animalsk eller vegetabilsk materiale legges ut til vilt med formål å bedre næringstilgangen for viltet, eller med formål å avlede viltet fra avling, trafikk, bebyggelse eller andre områder hvor viltet kan gjøre skade eller utgjøre en sikkerhetsrisiko.

§ 5 Aktsomhetsplikt ved føring og utlegging av åte

Den som fører vilt eller legger ut åte, skal sørge for at dette ikke medfører fare for unødig skade på eller ulempe for dyr, mennesker eller naturmangfoldet.

Når fôring eller bruk av åte er avsluttet skal benyttede fôringsplasser og åteplasser ryddes.

§ 6 Fôring og utlegging av åte til villsvin

Det er ikke tillatt å føre villsvin.

Til villsvin er det kun tillatt å benytte åte i forbindelse med jakt, felling og fangst. Åte som legges ut til villsvin skal ikke være i større mengde enn at det normalt konsumeres i løpet av et døgn tid.

Villsvin er nattaktive dyr som i liten grad eksponerer seg i dagslys uten at de er presset fram fra sine godt skjulte dagleier. I Sverige felles mer enn 50% av villsvina under jakt med åte. Slik jakt gir gode muligheter for å foreta en riktig utvalgelse av hvilket dyr som skal felles, noe som er viktig også for å oppnå målene med handlingsplanen. Med den flokkstruktur villsvin har, er det avgjørende at mye av uttaket kan skje i situasjoner hvor det er mulig å gjøre riktig utvalg før dyr felles. I denne sammenheng anses jakt på åte, i kombinasjon med bruk av lys, som en gunstig jaktform. Høyt og riktig uttak vil også bidra til å redusere bestanden av villsvin og hindre spredning.

Åting bør derfor sees i sammenheng med andre insitament eller tiltak for å øke uttaket av dyr.

Åting bør begrenses til maksimum 10kg/km²/måned i tråd med anbefalingene i EU-dokumentet [SANTE/7113/2015](#).

5.2.2.5 Bruk av kunstig lys under jakt og ettersøk

Villsvin er nattaktive og utøver matsøk i stor grad i tett vegetasjon. Av den grunn kan det være aktuelt å åpne for bruk av kunstig lys under jakt på villsvin, for å effektivisere jakta.

Med kunstig lys menes i tillegg til synlig lys fra hodelykter og liknende både lysforsterkende innretninger som nattkikkerter, samt bildeomvendere som omgjør varmestråling til et bilde på skjerm, såkalte termiske kikkerter eller siktemidler. Begge disse typer er avhengig av en ekstern strømkilde (batteri) for å fungere, og faller derfor innenfor definisjonen av kunstig lys.

Det er uttrykt ønske om at det bør åpnes for bruk av fastmontert lys på åte, og bevegelig lys under jakt. Ved jakt på innmark i uhøstet grøde vil bevegelig lys muliggjøre å se hva slags dyr man skal felle når dyra

opptrer som skadegjørere i avling. Bruk av lys vil redusere risikoen for å felle suger som har unger, som er fredet, ved felling av skadedyr på innmark. Bruk av kunstig lys til jakt reguleres i dag av lov 29. mai 1981 nr 38 om jakt og fangst (Viltloven) § 20 hvor det heter;

“Bruk av selvskudd til felling av vilt er forbudt. Det samme gjelder bruk av kunstig lys i jaktøyemed, med følgende unntak:

- a) åtejakt på rødrev, når lyskilden er fast montert*
- b) ettersøk av påskutt hjortevilt*
- c) avliving av vilt som er fanget levende i felle*

Ved ettersøk som nevnt i tredje ledd bokstav b, har jegeren bevisbyrden for at påskytingen er lovlig. Jegeren skal varsle politi, jaktrettshaver og kommunen om bruken av kunstig lys før ettersøket tar til. Dersom varslings i vesentlig grad vil forsinke ettersøket, kan begrunnet melding om slik bruk av kunstig lys sendes samme instanser umiddelbart etter avsluttet søk.

Departementet gir nærmere forskrifter om de skytevåpen og den ammunisjon som det skal være tillatt å bruke under jakt, og om hvordan våpen og ammunisjon skal oppbevares og medbringes under jakt. Videre kan departementet ved forskrift gi nærmere bestemmelser om bruk av kunstig lys i tilfeller som nevnt i tredje ledd. Departementet kan også ved forskrift tillate at kunstig lys benyttes ved åtejakt på andre arter enn rødrev, ved ettersøk av andre arter enn hjortevilt og ved avliving av vilt i andre tilfeller enn nevnt i tredje ledd.”

Det er også uttrykt ønske om at det åpnes for bruk av kunstig lys under ettersøk av villsvin på samme

Foto: Jonas Kindberg

måte som for hjortevilt. Villsvin har ofte en annen atferd enn hjortevilt når de er skadet og går mer sjelden i sårleie. Et såret villsvin kan følge flokken og det er av den grunn viktig å ha god oversikt slik at riktig dyr blir felt. Det er både av hensyn til effektivitet og sikkerhet vanlig å bruke løs hund under ettersøk på villsvin. I fellingssituasjoner vil det derfor være nødvendig å ha god oversikt også for å unngå å sette hunden i fare. I tillegg er villsvin i stand til å angripe ettersøkspersonellet slik at det også er et sikkerhetshensyn som skal ivaretas i slike situasjoner.

Bruk av nattkikkerter og termiske siktemidler har nylig blitt tillatt i Sverige på spesielle vilkår under jakt på villsvin. Det er også kjent at termiske siktemidler tidvis gir sterke forvrengninger, og gir dårligere bilde av objektet. Slike siktemidler kan derfor utgjøre en sikkerhetsrisiko, samt være i strid med utøvelse av human jakt.

Bruk av kunstig lys som er fast montert gir mye bedre kontroll på sikker bakgrunn. Det vil derfor være hensiktsmessig for måloppnåelsen at fast montert lys tillates generelt ved jakt på villsvin. Tilsvarende at kunstig lys tillates under ettersøk på villsvin. Handlingsplanen tilrår at bestemmelsen i viltlovens § 20 bokstav a og b utvides til å omfatte villsvin, alternativt at dette fastsettes ved forskrift, jf. § 20, siste ledd siste punktum.

5.2.2.6 Bruk av hund

Bruk av hund under jakt er et av de viktigste hjelpemidler under jakt på de aller fleste jaktbare arter. Bruk av hund er også tillatt i tilknytning til jakt på villsvin, men det tillates ikke bruk av hunder som forfølger viltet under los – såkalte "løs på drevet halsende hunder". I dag er hunder med denne arbeidsformen ikke tillatt på andre arter enn hjort, rådyr, gaupe, hare og rødrev. For jakt på rådyr og hjort er det i tillegg krav om maksimal størrelse på slike hunder.

Bruk av støtende hunder og kortdrivende hunder er tillatt, og vil ikke rammes av forbudet mot løs på drevet halsende hunder. Slike hunder vil i like stor grad bidra til å løse villsvin ut fra tett vegetasjon som langt drivende halsende hunder, samtidig som en i større grad unngår jaging av villsvin langt utenfor jaktområdet. Det tilrår derfor at en ikke åpner for bruk av løs, på drevet, halsende hunder til villsvin.

All jakt setter store krav til jegerens dømmekraft og skyteferdighet, dette omfatter også jakt på villsvin. Risikoen for skadeskyting vil kunne sammenliknes med jakt på hjortevilt. Det vil være naturlig ut fra dyrevelferdsmessig ståsted å stille de samme krav om ettersøkshund ved jakt på villsvin som det vi i dag har for jakt på elg, hjort og rådyr, jf. forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst § 23. Dette regelverket gjelder kun for jakt på hjortevilt. For jakt og ettersøk av skadet rovvilt gjelder egne regler.

Dette er viktig for å unngå signaleffekter som at villsvin, som en uønsket fremmed art, ikke skal ha den samme sikring for god dyrevelferd under jakt. Dette vil være spesielt viktig med tanke på suger med diende unger som i dag er fredet for jakt.

I forbindelse med jakt på elg, hjort og rådyr er det et krav at jeger/jaktlag har tilgang til ettersøkshund, som er godkjent i samsvar med krav og instruksjoner fastsatt av Miljødirektoratet. Tilsvarende er det også krav til ettersøksekipasjer som skal drive ettersøk etter disse arter på vegne av det offentlige. Jakt og ettersøk på villsvin er ikke omfattet av liknende krav, noe som i hovedsak har sin årsak i at vi mangler tradisjoner for slik jakt. Kvalifikasjonskrav, opplæring av hunder og ekvipasjer, samt muligheter til trening vil være en naturlig oppfølging av økende felling av villsvin, både for å ivareta dyrevelferdsmessige hensyn og for å unngå skader på personell og hunder. Vi vil i denne sammenheng vurdere om kvalifikasjonskrav for ettersøk også skal innføres i tilknytning til jakt og ettersøk av villsvin.

5.2.3. Andre tiltak

I tillegg til tiltakene som er nevnt ovenfor har det også blitt fremmet en rekke andre forslag som kan bidra til økt jaktuttak, men som foreløpig framstår som mindre aktuelle i situasjonen vi er i nå. Disse tiltakene er derfor ikke gjenstand for videre vurdering. Av disse kan vi nevne; bruk av statlige jaktlag til uttak, tillatelse til å felle fra motorkjøretøy og fristilling av jaktretten fra grunneierretten.

Statlige jaktlag er et lite hensiktsmessig verktøy i en generell reduksjon av villsvinbestanden, da det pr i dag ikke finnes tilstrekkelig kunnskap og erfaring til slike større operasjoner på denne arten. I forbindelse med en vellykket bestandsreduksjon i tilknytning til utbrudd av afrikansk svinepest i Tsjekia, ble statlig organisert jakt (politiets skarpskyttere og spesielt opplærte

jegere) benyttet (Satran, P 2019). Dette er ikke sammenlignbart med dagens situasjon i Norge.

Felling fra motorkjøretøy vil bryte med dagens lovgiving og all annen praksis for utøvelse av jakt og fangst, og vil i tillegg i svært få områder være et mer effektivt hjelpemiddel enn andre tillatte hjelpemidler.

En fristilling av jakt på villsvin fra grunneierretten vil bryte med prinsippet som er ansett som det mest effektive i vårt naboland – et godt grunneiersamarbeid over større arealer (Jägareförbundet 2009). Vi finner derfor ikke grunnlag for at dette skal kunne tilrås i nåværende situasjon.

Med tanke på at det alltid vil skje innvandring av villsvin til Norge, er det Miljødirektoratets og Mattilsynets oppfatning at det er hensiktsmessig å prøve å få til at mest mulig av jakten skjer av lokale jegere, som kan følge opp også i framtiden.

Dersom det skulle oppstå en akutt situasjon med utbrudd av smittsom sykdom hos villsvin, eller dersom tiltakene som tilrås ikke har ønsket effekt, vil det være aktuelt å ta i bruk andre virkemidler enn de som tilrås i handlingsplanen nå.

5.3 Begrense smitte mellom villsvin og tamsvin

5.3.1 Sikring av avfallsdunker

Villsvin trekker mot områder hvor det er lett å skaffe mat. Det er derfor viktig å sikre søppelkasser på rasteplasser, campingplasser o.l. i områder med villsvin, slik at de ikke får tilgang til matavfall som kan innebære smittefare. Antall dunker det vil være behov for, pris på disse, frekvens på tømning og avklaring av ansvar for dette må avklares.

5.3.2 Hindre kontakt og smitteoverføring mellom villsvin og tamsvin

Flere land har innført tiltak for å redusere risikoen for smitteoverføring fra villsvin til tamsvin. Mest aktuelt er forbud mot hold av tamsvin utendørs i områder med villsvin, eventuelt med unntak der det er forsvarlig avsperring/dobbelt gjerde som hindrer kontakt mellom dyrene.

En forskriftsfesting av at svin i områder med villsvin enten skal holdes innendørs eller holdes inngjerdet på en slik måte at de ikke kan komme i kontakt med villsvin, kan etableres som en sone som omfatter områder hvor det er vanlig å observere villsvin. Dette kan enten gjøres som en egen forskrift som hjemles i matloven § 19 tredje ledd, som en ny bestemmelse i dyrehelseforskriften eller i forskrift 7. februar 2011 nr. 113 om særskilte beskyttelsestiltak for å hindre spredning av afrikansk svinepest. Det må vurderes om det er dyreeier som skal bære kostnadene for et slikt tiltak, eller om det skal være mulig å få støtte til dette, f.eks. over Jordbruksavtalen. Ved utbrudd av alvorlig smittsom dyresykdom vil et slikt tiltak innføres umiddelbart i en sone rundt utbruddet som et ledd i bekjempelsen.

Eventuelle krav til slik inngjerding av innmark, for skjerming mot tilstedeværende villsvin, må beskrives nærmere da det må identifiseres hvilke villsvin-relaterte observasjoner som skal utløse et slikt behov for sikring og mulighet for å søke tilskudd.

Regulering av muligheten til å bruke fôrmidler og rotmateriale til tamsvin som er høstet i områder med villsvin kan også være aktuelt, men det vil på nåværende tidspunkt være umulig å kvantifisere behovet for, og kostnaden forbundet med dette, da det vil avhenge av utbredelsen av villsvin, sykdomsforekomst i villsvinpopulasjonen, og smitterisikoen for de enkelte sykdommene via slike fôrvarer og rotmaterialer. Dette vil imidlertid være et meget aktuelt tiltak ved utbrudd av afrikansk svinepest i villsvinpopulasjonen.

5.4 Spredningshinder

Villsvingjerder er satt opp i flere land primært for å hindre spredning av afrikansk svinepest. Dette gjelder blant annet mellom Frankrike og Belgia, mellom Bulgaria og Romania og mellom Danmark og Tyskland. I Tsjekkia har gjerde blitt brukt for å forhindre at villsvin med afrikansk svinepest har spredt seg til andre områder av landet, noe som har bidratt til en vellykket bekjempelse av sykdommen. Det ansees som lite gjennomførbart og lite effektivt å bygge gjerder mot øst for å hindre innvandring av dyr fra Sverige, da vi allerede i dag måtte vurdere et minst 30 mil langt gjerde. I tillegg ville det fremdeles vært flere steder hvor dyr kunne

komme over via vannveier eller veistrekninger. I forbindelse med eventuelle utbrudd av sykdom vil en inngjerdings- og utskytingsplan på linje med den som ble gjennomført i Tsjekia kunne være et alternativ i et begrenset område.

5.5. Kommunikasjon/informasjon/kursing

Villsvin er et tema med mange, og til dels motstridende, interesser. God dialog mellom alle involverte parter og enhetlig kommunikasjon fra myndighetene er nødvendig for at handlingsplanen skal bli vellykket. Det er viktig å gå ut med tydelig informasjon som er godt tilpasset de ulike målgruppene. Dette skaper forutsigbarhet. Det er en fordel om man kan bruke allerede etablerte informasjonskanaler, f.eks. sosiale medier, nyhetsbrev og nettsider hos næring og interesseorganisasjoner.

Flere kommunikasjonstiltak er aktuelle, bl.a.:

- Informasjon og motivasjon av grunneiere om målet med planen og forventet samarbeidsvilje og tilrettelegging for maksimal jakt på egen eiendom, plikt til å melde fra om syke og døde villsvin.
- Informasjon til og kursing av jegere: riktig jakt på villsvin, smittebeskyttende tiltak ved jakt i utlandet både på villsvin og andre arter, smittebeskyttende tiltak ved jakt i Norge, prøvetaking, plikt til å melde fra om syke og døde dyr til Mattilsynet, rapportering av observerte og felte dyr, mulighet for kjøttkontroll og trikintesting, krav ved salg av villsvinkjøtt, opplæring om symptomer på afrikansk svinepest. Oppfordring til å skyte streifdyr i områder hvor det vanligvis ikke er villsvin.
- Informasjon til svinebønder: Symptomer ved afrikansk svinepest, smittebeskyttelse i svinehold, om råd eller begrensninger i utehold, plikt til å melde fra om mistanke om alvorlige smittsomme dyresykdommer.
- Kommunikasjon til publikum: om villsvin, afrikansk svinepest, smitterisiko ved ulovlig innførsel av kjøtt, plikt til å melde fra om syke og døde villsvin, rapportering av villsvinobservasjoner.
- Informasjon om forskning, konsekvenser av villsvin i andre land, f.eks. Sverige, framtidige mulige konsekvenser av en villsvinbestand.
- Informasjon til turister, langtransportsjåfører og andre på rasteplasser, hvileplasser o.l. Det er behov for midler til opptrykking av informasjonsplakater som tåler vær og vind over tid, og en forpliktelse til andre etater å legge til rette for spredning av slik informasjon.

5.6. Bilateralt samarbeid med Sverige

Forekomsten av villsvin i Norge er et resultat av den økte og fortsatt økende bestanden i Sverige. Hovedutbredelsen på svensk side er i den sørøstlige delen av landet, men vi registrerer en spredning nordover og vestover inn mot grensene til Norge.

Det er så langt ikke etablert noen formelle samarbeidsrelasjoner til Sverige i forhold til forekomsten av villsvin inn mot vår felles grense. Den formelle status til arten er ulik i våre to land, men grunneiers enerett til jakt er lik i begge land. En felles forvaltningspraksis er lite sannsynlig å få på plass, men en bør arbeide for utvikling av systemer for utveksling av data om forekomst. Landbruks- og matministerens initiativ til et felles nordisk samarbeid om villsvin kan bidra til at det oppnås bedre forståelse for forskjellene i mål for forvaltning/handling. Det kan i tillegg legges bedre til rette for norsk bidrag til jakt på svensk side ettersom bestanden i Norge er forventet minimert, og dersom interessen for villsvinjakt er så stor som tidligere antatt. F.eks kan en se på muligheter for innførsel av større mengder kjøtt fra egen jakt, i den grad dette oppleves som begrensende av jegere i dag som følge av tollkvoter eller annet regelverk. Dette bør sees i sammenheng med den forenkling som det legges til rette for i Sverige med tanke på muligheten for å få produkter av villsvin ut på markedet.

6. Anbefalte tiltak og virkemidler

I tabellen nedenfor følger de tiltak og virkemidler som foreslås i oppfølgingen av handlingsplanen. Tiltak som er omtalt i dokumentet, men ikke i tabellen, foreslås ikke gjennomført i denne omgang. Tiltakene er ikke i prioritert rekkefølge. Listen over tiltak og virkemidler

vurderes ved midtveisevalueringen, relatert til graden av måloppnåelse.

De viktigste forutsetningene for en vellykket gjennomføring er å få oversikt over villsvinbestanden og utbredelsen, redusere denne gjennom godt grunneiersamarbeid, og å få på plass tiltak for tidlig oppdagelse av smitte og hindre eventuell smitte til tamsvin populasjonen.

Tiltak og virkemidler	Kommentarer	Juridiske konsekvenser	Økonomiske konsekvenser
Bestandsovervåking	Utvikle overvåkingsmetodikk, samt drift av denne Utvikle Villsvinapp ¹ , alternativt bruk av Artsobservasjoner	Ingen	800 000/år i 3 år, deretter lavere kostnad 1 000 000 til utvikling av Villsvinapp, mindre beløp til årlig drift
Helseovervåking	Inkludere i vilthelseovervåking	Ingen	3-500 000,-/år
Grunneiersamarbeid	Prosjekt igangsatt med mål om å tilrettelegge for økt samarbeid	Ingen	1 640 000 (2019-2021) i prosjektkostnader
Forbud mot føring av villsvin	Forskrift på høring, forventet ikrafttreden 1.1.2020.	Ny forskrift	0
Bruk av hund	Krav om ettersøkshund	Forskriftsendring	0
Tillate trening av hund på villsvin i innhegnet område	Krever tillatelse fra vilt- og dyrevelferdslovgivingen	Ingen	0
Bruk av kunstig lys under jakt og ettersøk	Tillate fastmontert lys ved åte, og bruk av lys ved ettersøk	Lovendring Forskriftsendring	0
Vederlag for innlevering av prøvesett	Kan bidra til økt uttak og bedre helseovervåking.	Ingen	850 000/år
Vederlag for melding om funn av døde villsvin	Vederlag på 2000,- pr innmelding – antatt maks 15 dyr	Ingen	30 000/år
Bruk av feller	Kan bidra til økt uttak. Må utredes.	Lovendring Forskriftsendring	0
Informasjonstiltak	Styrke informasjon på viktige grenseoverganger.	Ingen	200.000/år
Jegeropplæring	Informasjonsmøter, kursing av jegere	Ingen	Usikkert
Utvikling og utplassering av villsvinsikre avfallsdunker	Krever utvikling og gode tømmingsrutiner	Ingen	Usikkert ²
Tiltak for å hindre smitte fra villsvin til tamsvin	Forbud mot utgang av svin i områder med villsvin uten effektivt gjerdeskille.	Forskriftsendring	Usikkert ³

¹ Tiltaket støttes ikke av Miljødirektoratet

² Det foreligger pr dato ingen gode estimater for beregning av kostnader til utvikling og drift av villsvinsikre avfallsdunker.

³ Kan ha kostnader for den enkelte dyreeier eller for det offentlige.

7. Samfunns- økonomiske konsekvenser av anbefalte tiltak og virkemidler

Dagens forekomst av villsvin i Norge er begrenset både i antall og utbredelse. Det mest sannsynlige scenariet er at dagens populasjon vil øke betraktelig, og deretter spre seg gradvis de neste 50 årene, hvis det ikke iverksettes nye tiltak, jf. beskrivelsen av nullalternativet i kap. 4.1. Nullalternativet, som er dagens situasjon og forventet utvikling uten tiltak, utgjør referansepunktet for å vurdere konsekvensene av de foreslåtte tiltakene.

7.1 Nyttevirkninger

Nedenfor trekker vi fram de antatt største positive effekter av handlingsplanen, og understreker at dette er summen av virkninger av handlingsplanen.

Landbruk (kvalitativ beskrivelse)

Handlingsplanen vil bidra til reduserte kostnader for landbruket gjennom redusert risiko for utbrudd og smitte av alvorlige smittsomme dyresykdommer og reduserte skader på landbruksland.

Ved utbrudd av afrikansk svinepest vil den offentlige bekjempelsen, økt overvåking og andre tiltak medføre store kostnader for samfunnet. I tillegg vil svinebønder få ekstra utgifter og inntektstap og eksporten av svineprodukter vil reduseres eller opphøre.

Det er ikke mulig å sikre seg fullstendig mot utbrudd og smittespredning av uønskede sykdommer fra villsvin, men tiltakene i handlingsplanen vil bidra til å redusere risikoen sammenlignet med nullalternativet. Dette gjelder både tiltak som går på bestandsreduksjon, smittebegrensning og overvåking.

Det er ikke innhentet data om skadekostnader på dyrket mark i Norge, men vi er kjent med at det er registrert kostnader for bønder i områder med villsvin i Norge i dag. Skadekostnadene ventes å økes betraktelig i nullalternativet. Tiltakene som går på

bestandsreduksjon vil derfor bidra til å redusere disse kostnadene.

Viltulykker (kvalitativ beskrivelse)

Kollisjoner mellom kjøretøy og vilt har store samfunnsmessige konsekvenser, i det de involverer store personellressurser og kostnadskrevende materielle skader. Potensialet for tap av menneskeliv er også til stede. Dog gjelder dette i mindre grad ved kollisjoner mellom villsvin og bil, enn ved elg og hjort, da villsvinet er lavere og blir som regel ikke kastet opp over bilens panser i kollisjonsøyeblikket.

Tiltakene som er foreslått i handlingsplanen vil bidra til å redusere omfanget av viltulykker på vei. Det er årlig noen viltulykker på veg som følge av kollisjoner mellom motorkjøretøy og villsvin. Så langt er det ikke registrert alvorlige personskader ved slike sammenstøt, men de materielle skadene er betydelige.. Tiltakene som går på bestandsreduksjon vil bidra til å redusere kostnader ved viltulykker sammenliknet med nullalternativet.

7.2 Kostnader og finansiering

Økonomiske kostnader av foreslåtte tiltak og virkemidler (kvantifisert og verdsatt)

Gjennomføring av tiltakene og virkemidlene som foreslås i handlingsplanen, jf tabell i kapittel 6, vil samlet sett medføre årlige kostnader pålydende minimum 3,0 mill. kroner, samt en skattefinansieringskostnad på 600 000 kroner (0,2 X årlig finansieringskostnad). I tillegg kommer eventuelle midler til utvikling av villsvinApp og etablering og utplassering av villsvinsikre avfallsdunker. Det har så langt ikke vært mulig å anslå nøyaktige kostnader for dette. Noen av tiltakene er i tillegg vanskelig å kvantifisere og de beløp som skisseres her vil derfor være minimumskostnader.

For budsjettåret 2019 har Landbruks- og matdepartementet tildelt 2 mill. kroner over Jordbruksavtalen ved Landbrukets utviklingsfond til tiltak mot villsvin i Norge og som oppfølging av handlingsplanen. For 2019 har samarbeid mellom grunneiere, jegere og kommunale/regionale viltorgan vært prioritert som grunnlag for etablering av en hensiktsmessig organisering for mer effektiv jakt samt andre tiltak som bidrar til økt uttak av villsvin.

Reduserte jaktmuligheter (kvalitativ beskrivelse)

En økning i villsvinbestanden vil gi økt tilgang til jakt, og også potensielle inntektskilder for rettighetshavere i de aktuelle områdene. Handlingsplanen vil medføre at den jaktbare bestanden av villsvin blir lavere over tid sammenlignet med nullalternativet, og kan således føre til at inntekter og rekreasjonsverdi fra jakt blir redusert sammenlignet med nullalternativet

8. Evaluering av tiltakene i handlingsplanen

VKM-rapporten angir et tidsvindu på 3–5 år hvor det er mulig å iverksette tiltak for å hindre ytterligere spredning og redusere forekomsten av villsvin. Handlingsplanen gjelder for perioden 2020 – 2024. Det legges opp til en midtveisevaluering for å vurdere om de foreslåtte tiltakene er gjennomført, og om tiltakene har ført til at målet er nådd.

Implementering av tiltak bør skje uten unødig opphold, og det må i tilknytning til iverksettelse av disse også lages en plan for å evaluere måloppnåelse.

9. Referanser

- Agri Analyse 2018: Villsvin – problem for mange, nytte for få. Notat 1–2018. ISSN 1894–1192.
- Alexandrov, T., Kamenov, P., Stefanov, D., Depner, K. 2011: Trapping as an alternative method of eradicating classical swine fever in a wild boar population in Bulgaria. *Revue scientifique et technique* 30(3):911–6
- ATL 2018: Kunderna väljer bort vildsvinskött: Lantbrukets Affärstidning 24.4.2018
- EFSA 2018: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2018.5344>
- Folksam 2018: <https://news.cision.com/se/folksamgruppen/r/allt-fler-hundar-skadas-av-vildsvin,c2629890>
- Frauendorf, M., Gehöffer, F., Siebert, U. & Keuling, O., 2016: The influence of environmental and physiological factors on the litter size of wild boar (*Sus scrofa*) in an agricultural dominated area in Germany. *Science of the total environment*, 541, pp 877–882. [Doi: 10.1016/j.scitotenv.2015.09.128](https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2015.09.128).
- Karlson, A. 2014: Magsäcksinnehåll och reproduktion hos vildsvin i Sverige. Examensarbete 2014:64 ISSN: 1652–8697 <http://stud.epsilon.slu.se>
- Jägareförbundet m.fl 2009: Villsvin i samverkan. Rapport fra Lantbrukarnas Riksförbundet, Rikspolisstyrelsen, Svenska Jägareförbundet,, Svenska Kennelklubben, Sveriges Jordägareförbundet och Sveriges Yrkesjägarförbundet

- Jordbruksverket 2010: Vildsvin - Hur stora kostnader orsakar vildsvin inom jordbruket? ISSN 1102-3007. 72 pp.
- Malmsten, A. 2017: On the reproduction of female wild boar (*Sus scrofa*) in Sweden. Thesis. Swedish University of Agricultural Sciences 75pp. ISBN 978-91-7760-062-6
- Massei, G., Roy, S., Hutton, S.: 2011: Too many hogs? A review of methods to mitigate impact by wild boar and feral hogs. Human-Wildlife Interactions 5(1):79-99. Spring 2011.
- Markström, S. & Nymann, M. 2002: Vildsvin. Jägareförbundet. Kristianstads Boktryckeri AB. ISBN 97-88660-44-3.
- Mattilsynet 2019: Faglig beredskapsplan Afrikansk svinepest [file:///C:/Users/10707/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/FBP_Afrikansk_svinepest_2019-06-26_plan_Redigert_versjon%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/10707/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/FBP_Afrikansk_svinepest_2019-06-26_plan_Redigert_versjon%20(1).pdf)
- Naturvårdsverket 2019: Förslag til Nationell förvaltningsplan för vildsvin. Version 190916. 47 pp.
- Olsevskis, E. 2018: Analysis of costs caused by African swine fever in domestic pigs and wild boar in Latvia. NBVCG Seminar, 3-4 October, 2018, Riga, Latvia
- Pedersen H.C., Swenson J., P.O. S. (2018) Villsvin (*Sus scrofa*), vurdering av økologisk risiko., Artsdatabanken.
- Rosvold, J., & Andersen, R. 2008: Wild boar in Norway – is climate a limiting factor? – NTNU Vitenskapsmuseet Rapp. Zool. Ser. 2008, 1: 1-23.
- SANTE/7113/2015: Strategic approach to the management of African Swine Fever for the EU. Working document – Rev 10.
- Satran, Petr 2019: African swine fever in wild boar in the Czech Republic. Presentation on SCoPAFF, Brussels, 25.2.2019.
- Stigblom, E. 2017: Ekosystemtjänster kopplade til vildsvin. Kandidatoppgave Mittuniversitet 2017. 31 pp.
- Tack, J. (2018). Wild Boar (*Sus scrofa*) populations in Europe: a scientific review of population trends and implications for management. European Landowners' Organization, Brussels, 56 pp.
- VKM 2018: Wild boar population growth and expansion – implications for biodiversity, food safety and animal health in Norway. VKM Report 2018; 14 118 pp.
- West, B. C., A. L. Cooper, and J. B. Armstrong. 2009. Managing wild pigs: A technical guide. Human-Wildlife Interactions Monograph 1:1-55.

Miljødirektoratet

Telefon: 03400/73 58 05 00 | **Faks:** 73 58 05 01

E-post: post@miljodir.no

Nett: www.miljodirektoratet.no

Post: Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøksadresse Trondheim: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning. Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptre selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.

Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.

RAPPORT

M-1506 | 2019

Handlingsplan mot villsvin 2020 - 2024

